

Ce grand chimiste (dont la science pleure la mort), après de nombreuses expériences, parvint à trouver que l'influence du «radium» exerçait une action très directe sur la coloration de certains cristaux. Voici que maintenant l'illustre professeur Bordas vient de rendre ses essais plus concluants et à trouvé le moyen de transmuier en pierres précieuses des corindons sans valeur dont plusieurs spécimens ont été exposés dans les vitrines d'un grand journal parisien.

Consulté sir William Ramsay sur la transmutation des pierres, l'éminent chimiste anglais opine que la découverte du professeur Bordas n'a rien de surprenante, car déjà Mr. Max Carner, du British Muséum, avait publié un mémoire qui explique les raisons de ces changements de couleurs; néanmoins, les résultats pratiques obtenus par le savant français viennent confirmer les affirmations de ses éminents Collègues.

Sans vouloir m'étendre ici en démonstrations scientifiques, chose assez délicate sur ce sujet, il est évident que peu à peu et par suite des nombreuses expériences faites avec les émanations du «radium» par les éminents professeurs surnommés, les conséquences deviennent de plus en plus intéressantes et toutefois que la science sur ce point n'a pas encore dit son dernier mot, il faut s'attendre à ce que des conclusions plus radicales viendront bientôt couronner les constantes recherches de ces infatigables savants.

Barcelone, le 5 Octobre 1907.

L' AVENCH D' EN VIUMALA

En la excursió de la exploració del avench de Ancosa feta al 11 de Agost vingué l' aficionat excursionista Joan Puig, qui 'ns comunicá que a La Llacuna, d' ahont éll n'era fill, n' hi havia un altre, y com no hi havia més que una hora (de pagés)proposá pera anarhi á fer nit y á l' endemá ánar á visitar l' anomenat *Avench d' En Viu-mala*. Jo ab recança no poguí acompanyarlo al marxar d' Ancosa directament á La Llacuna ab en J. Fernandez y en M. Mulleres; mentres que retornarem á Pontons, ja fosch, ahont la generosa y atenta familia Bages ens hi esperava. Al trobarnos després á Barcelona me comunicaren que era de gran importancia, car el fil que 'ls do-

ni fou insuficient pera trobar el fons; per lo que en Puig, prenguentho ab molt lloable interés, volgué que hi anés ab ell pera ferne un ver regonexement y per si ab el «Club Montanyench» s' hi podia organisar una profitosa excursió d' exploració.

Després de forçats aplassaments, vingué 'l jorn senyalat que fou el 15 de Setembre trobantme á Igualada, car 'el jorn abans explorí les importants coves proto-históriques de Carme; hi arribá en Puig ab el primer tren de Barcelona. Y en Joseph Colomines, metje de Igualada, qui generosament m' havia hostatjat, ja tenia sa tartana á punt, y no poguent venir, degut á ses ocupaciós, ni ell ni son nebotel president del Club Montanyench ens hi acompanyá son atent fill en Joseph fins á Almunia (14 kilómetres) casal, situat al S.-SE. de Miralles, y d' aquí caminant arribarem á La Llacuna; sens perdre temps ens dirigirem al *avench* dexant el poble á la esquerra y la carretera que va á Vilafranca á la dreta seguint el camí de la *Font Cuitosa*, ens enlairarem alguns metres per un viarany que 'ns portá al lloch precís del avene (615 metres sobre 'l nivell del mar). Com estavam suats y la higiene espeleològica aconsella que no s' hi enraigui cap exploració, allavors descansarem y ens esplayarem per aquell hermós panorama, poguent comprovar els arguments ab que m' apoyava pera esplicar la suposta formació del *Avench d' Ancosa*, puix que á Ponent s' hi ovirava la ratlla d' aquella extensíssima plana y el camí que va de Ancosa á La Llacuna al bell mitj de la metexa; vareig fer alguns càlculs sobre els límits que tingué l' Eocé inferior y lo molt que s' extengué el mar en el periode Luteciá.

Un colp dessuats y apariats tots els materials ens endinsarem per aquella estreta gorja recoberta de flayroses mates, ja que aquest *avench* no 's manifesta directament al exterior, sino que s' han de seguir unes coves; mes á pochs metres de aquest cau me vareig dir; —axó ens donará pochs resultats, tot es massa trencat;— mes seguirem entafurantnos per aquells enderochs mitjansant l' auxili del acetilé y una espelma. En Puig com ja ho coneixia, anava al davant, fins que 'm digué: —No podem anar mes endins, aquí ja seguix l' *avench* ó precipici;— y efectivament entre pedres arbitrariament posades sens seguritat, amenassant enrunament, continúa cap al N. y NO. una llarga esquerda, que ni ab el reflector puguí apreciar son terme com no menys al enlayrarlo cap al sostre, car hi ha roques que apar impossible sa inequilibrada situació, y al

fons la espessa y atapahida negror del abim: ab tot y axó, jo ab el reflector y apoyat en aquelles insegures roques, encar m' endintsi més, pera ferme cárrech ben detallat de sa situació interna y per si podia exir directament al exterior; y vegí que per dessota les metexes pedres, demunt de quines estavam, s' hi amagavan feréstegues tenebres. Aquella posició feya agafar pell de gallina, empró me mancava apreciar la fondaria; vaig ferne serenament el sondatje, ab greus penes y trevalls, puig que á cada pás me quedava encallada la grossa pedra que penjada del cordill devallava aplomada, no puguentla pujar després ab facilitat; me doná la profunditat d' uns 33 metres del lloch ahont estavam, tenint en compte lo corresponent fins á la superfície.

Aquell munt d' enderrochs de moment no podia capir cóm ne podia esser format; ja hi veyá l' esquerra, mes com les pedres estavan tan revoltas, sens orientació, no podia determinarho. Empró al esserne al exterior vegí entre runes molts forats que seguían la metexa direcció que la cova, al ensemps que s' abaxava de nivell el terreny que precisament correspon al Tries superior á Keuper.

De tots aquets datos ne deduhí que la formació es enterament local; que res hi tenen de contribució les rectes dels anticlinals, puix que precisament la direcció d' aquesta esquerra es casi perpendicular als anticlinals y sinclinals més propers d' aquella comarca; y á més que s' ha de tenir en compte la existencia al peu de la vessant de la important *Font Cuitosa* quines aygues avuy son conduhides á La Llacuna. Per lo tant, en resúm, pot esser molt be que les aygues de aquesta font, hagin gratat lo suficient pera que 's formés aquella esquerra efecte d' una esllavissada, quedant les roques totes remogudes. Lo que 's pot veurer per els perfils que de les mateixes acompanyo.

Y com creguí fora una temeritat ó imprudencia l' exposar la vida per entre aquelles lloses insegures que pretenen estimbarse aplastant al més intrépit, no puguenthi trevallar ab llibertat, y principalment perque degut á sa especial configuració no hi ha probabilitats de contenir grans cavitats pera aportar algún fruyt á l' Espeleologia, per aytals motius retornarem el metex jorn á Barcelona ab el determini de no ferhi una més complerta exploració, pero sense dexar esvalhir aquestes pobres observacions que avuy ab fruició presento.

MOSSEN MARIAN FAURA Y SANS

Barcelona, 5 Novembre de 1907.